

ДВАДЕСЕТ ГОДИНИ ГРИЖА ЗА ГРАФИЧНАТА КУЛТУРА НА ПИСАНЕТО НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ

Стефан Гостилов

На 17.12.2013г. се проведе кръгла маса в чест на първият ръководител и основател на катедра „Предучилищна педагогика”. Поводът е навършването на 85 години от рождението на доц. д-р Маргарита Каменова.

Съгласно регламента, в рамките на 10 минути всеки от участниците направи своите презентации и изказвания, подготвени според насоките на форума и съобразно идеите, завещани от доц. д-р М. Каменова.

Бяха направени важни констатации, формулирани и развити значими идеи и възможни решения, касаещи усъвършенстването на българското висше образование и в частност предучилищната педагогика, с оглед по-нататъшното им успешно развитие и пълно адаптиране към потребностите на обучаваните и образователния процес.

За творческата атмосфера и успешното протичане на кръглата маса определена роля изигра стремежът към бъдещото развитие на тези идеи.

Автор и генератор на идеята за реализация, утвърждаване и осигуряване перспективи за развитие на научна дисциплина, която да доразвие и осигури процесите на усвояване графичната форма при писането в обучението на студентите педагози е доц. д-р Маргарита Каменова. Под нейно ръководство беше съставена и утвърдена програмата на дисциплината, наименована „Калиграфия”, за студентите редовна и задочна форма на обучение от специалност Предучилищна педагогика и Начална училищна педагогика. С чувство на признателност си спомняме за оказаната неограничена методическа помощ в усилията и за издигане на научно-практическото ниво на новосъздадената дисциплина. Традиционната съвместна работа и взаимопомощ между различните специалисти от катедрата бяха от решаващо значение за успешното приключване на този труд.

Представеният труд е във връзка и с двадесет годишнината от утвърждаването на дисциплината първоначално озаглавена „Калиграфия”, а по късно „Графична култура на писането”, която в резултат от задълбочено проучено и мотивирано предложение на преподавателите от катедра „Предучилищна педагогика” бе включена в учебния план за обучение на студентите.

Същността на идеята за въвеждане новата за времето си дисциплина в обучението на студентите от специалностите “Предучилищна педагогика” и “Начална училищна педагогика” е да се осигури възможност за получаване нов тип графична култура, която да допълва в интегрално единство учебния процес и да даде възможност за повишаване професионалната им подготовка. Овладяването и в определените от учебното съдържание граници изисква усилия за преодоляване на редица трудности, предизвикани от спецификата на практическата работа при боравенето с тази материя. Голяма част от тях са свързани с графичния компонент на писането. Самото писане е сложна психомоторна, съзнателна и целенасочена дейност, което предполага и наличието на определена мотивация, тясно свързана с визуалния резултат.

При постъпването си във висшето учебно заведение студентите са достигнали определено развитие на висшата нервна дейност, психическите процеси и анализаторни способности, притежават необходимите знания и умения за писмена грамотност, следователно налице са всички благоприятни предпоставки за адаптация към новите условия и изисквания на дисциплината, и повишаване професионалното самочувствие на бъдещите педагози. За реализация на тези цели е необходима системна подготовка, насочена към усвояване на специфични знания и умения, свързани с калиграфското писане. В условията на висшето образование тази подготовка трябва да се извършва под вещото ръководство на специалист по калиграфия, съоръжен с необходимото техническо обезпечаване и запознат с теорията и методиката за подготовка на децата за писане, както и самото писане.

Като художник с дългогодишна практика в областта на шрифтописа, ми бе гласувано доверие да напиша мотивите за въвеждане на дисциплината, учебната програма и съдържанието на тематичния план.

Уточнявайки с доц. д-р Каменова целите, задачите, обема и съдържанието на дисциплината, още веднъж почувствах жизнеността, идеята и смисъла от предстоящия труд.

Запознахме се с теоретичните основи на калиграфското изкуство. Научихме какво е това и къде можем да го срещнем при обучението на децата по писане, в писмата, ръкописите, книгите, паметниците на изкуството, музеите, графиката, скулптурата, архитектурата и т.н.

На следващия етап беше предложен и извършен състоятелен анализ на образователния модел. Анализирахме възможностите за бъдещо развитието на научната дисциплина с цел разграничаване вида и последователността при качествено различните етапи, през които би преминало нейното развитие и да добием една обща представа за закономерностите, които управляват научното познание и неговата еволюция. За да разберем необходимостта от създаване на такава обща представа, както и нейното значение, ще отбележим само, че тя би била естествена основа (поради това че е извлечена от опита, а не от въображението) върху която впоследствие бихме могли да си изградим една обща представа за закономерностите, които управляват еволюцията. Въз основа изградената обща представа по-нататък бихме могли да добием визия за вида и последователността на качествено различните еволюционни етапи, през които преминава индивидуалното, вътрешно развитие на студентите. В съдържателен аспект преподаването на дисциплината да осигури подготвени специалисти за нуждите на учебните заведения и да предоставя необходимите знания и умения за подготовката на писането и самото писане, свързани с калиграфското изкуство.

При сравнителния анализ на предмета на преподаваната учебна дисциплина установихме, че по този начин структурирана, тя не се изучава в другите висши учебни заведения с педагогическо направление.

Изяснихме предмета на учебната дисциплина, която следва да даде необходимите знания и умения на обучаваните. Вследствие на това трябваше да разберем, осмислим и предположим по какъв начин и как да пригостим калиграфията за нуждите на образователния процес.

Проучихме литературата, свързана с калиграфията и шрифта, отнасяща се до поставените задачи. Установихме, че няма и не е търсена пряка връзка между литературата, предназначена за професионални калиграфи и тази, отнасяща се до обучението на децата.

Изложихме собственото си виждане по повод мястото и ролята на калиграфията в образователния модел.

Отчетоха се познанията, възрастта и темперамента на обучаемите във връзка с целите на обучението.

Проверихме наличието на различни калиграфски материали и инструменти в книжарниците и специализираните магазини. Като най-успешен и лесно използваем инструмент, заместващ традиционните, се оказа скосеният маркер.

Предложихме и развихме съответстващата методика в тясна връзка с историята на писмеността, върху чието възникване и развитие са оказали влияние историческото развитие, разширяващите се и усложнени потребности от общуване, техническите достижения и културен прогрес.

Дефинирахме буквените знаците от графична и семиотична гледна точка, чрез определяне общите насоки при един възможно най-добър подход към естетиката и стила на писане посредством теорията на знаците. От тази гледна точка е ясно, че тази знакова система е съвкупност от еднородни графични знаци (букви), чиято материална страна е еднотипна, а смисловата им страна е свързана с тяхната обща функция да представят (заместват) звуковете. Продължението на тези мисли, ще ни позволи отново да уточним мястото и значението им за учебно-възпитателния процес.

Проучихме мнението на студентите за мястото и ролята на калиграфското изкуство в техния живот. Те споделиха собствения си калиграфски опит (тези които имат такъв или си мислят така), а ние осмислихме техните отзиви и предложения.

Учебното съдържание на дисциплината “Калиграфия” съобразихме с изключителното традиционно наследство на нашите художници-теоретици и практики, с европейската шрифтова култура, без да си поставяме за цел изчерпване въпросите относно всички шрифтови разновидности. Необходимо е да се дадат минимални, но щателно проверени сведения за шрифтовата история, основните закони,

функционалното изграждане и практическо приложение, съотнесено с нуждите на учебния процес. Дълбокото и всестранно запознаване с шрифта, като обществено явление и като изкуство с най-широко приложение, се осъществява чрез разнообразни методи и похвати, визуални средства, намиране правилното съотношение между теорията и практиката, между рационалното и емоционалното начало. Обемът и трудността на учебното съдържание се определя от студентското входно равнище, насочено е към проявяване и отразяване на съзнателно отношение спрямо естетическите проблеми и стила на писане.

Най-голям дял за реализиране целите и задачите на дисциплината „Калиграфия” отредихме на практическата работа при изписването курсивните шрифтове с широки пера. Писането с тези материали възпитава в чувство за ритъм, композиционно и пространствено ориентиране върху плоскостта, развитие на окомера и сръчността. Спомага за овладяване отделните елементи на буквите и творческото им пресъздаване в написания текст, съобразно тяхната конструкция и предназначение. За нашата работа предпочитаме четливите, динамични форми на минускула с аналози в кирилското и латинското писмо. У нас е прието всички наклонени писани шрифтове с широки пера да наричаме канцеларески. Подбраните образци за работа са популяризирани в нашата шрифтова практика от най-известните български шрифтописци. Те имат далечна връзка по вид, конструкция и начини на построяване с френските писани шрифтове „Куле” и „Летр италиен батард”. Първият френски вариант на италианската „Канцелареска бастарда” със своите форми, изящен вид и прецизно подреждане не е загубил чара си до днес, макар да е създаден през първата половина на XVII век. Очевидна е връзката с бързопишещия се „Летр Куле” и неговите характерни извивки във форма на примка. Търсейки връзка между нашите образци с посочените шрифтове, не трябва да се допуска влиянието на холандските шрифтови форми, а вложената българска чувствителност и адаптивна реализация на кирилските варианти.

Буквата се пише, рисува се, има голямо естетическо въздействие и възпитателно значение, но за да постигне целите си, шрифтописецът трябва да получи определени технически способности, за да я изгради правилно. Буквата е като организъм – има анатомия, а анато-

мическите части имат своите функции и закони. Владееенето на тези закони и функции, подкрепени с чувство за форма, вкуса и силата на таланта, прехвърля границите, откъдето знанието прераства в изкуство.

Изучаване тайните на минускуловите букви, изписани с широки пера, е един сигурен път към майсторството на шрифта, което ще ни позволи да овладеем трудните приливи на тънко и дебело в шрифта „Англе”, който е основата на съвременното българско ръкописно писмо, изписвано с остро перо.

Обучението по писане в най-общ вид можем да определим като изработване на определени графически навици в обучаемите. От една страна, тези навици са двигателни, а от друга – съзнателна дейност на прекодиране на речта в графически знаци. Най-важно е да използваме писмения навик за предаване на своите мисли, чувства и намерения. Колкото по-скоро студентите осъзнато осъществят тази цел, толкова по-успешно и правилно ще протече обучението за формиране навика на писмената реч с калиграфски способности. Отработването на графическите навици е процес, който трябва да е обезпечен с необходимата организация за осмисляне и усвояване формите на всеки писмен знак. Той се подчинява на някои закономерности при работа – от една страна, двигателни, а от друга – интелектуални. Студентите при писането не трябва просто да копират буквените знаци без осмисляне, а това да се извършва при процес на прекодиране звуковата форма в графическа.

В педагогическите основи на дисциплината включихме посочените теоретични положения, способстващи формиране графически навици и овладяването на калиграфско писмо като едно от условията за по-нататъшно личностно развитие. Тези педагогически основи включват в себе си:

- познаване и отчитане на психо-физиологическите особености при развитие на студентите в следствие на обучението;
- създаване на благоприятна психологическа атмосфера в процеса на обучение;
- дълбоко и детайлно разработване на способности за въздействие свързани с дейността на студентите. В този случай овладяване и придобиване на графически навици в синхрон с калиграфското писане;

- владеене технологията и практиката при формирането на графически навици в калиграфското писмо;

- придобиване ясно отчетливи формиран и диференцирани зрително – двигателни образи на калиграфските писмени знаци.

Необходимо е постоянно да мотивираме студентите, да отбелязваме техните успехи при писането и оценяваме настойчивостта при преследване на поставените задачи.

Перманентна е задачата да използваме педагогически стратегии на обучение, които носят в себе си интерактивни методи.

След двадесет години упорита работа настъпиха редица промени. В представите на повечето хора наименованието на дисциплината „Калиграфия” се свързва най-често с изучаването и от специалисти по изобразителни изкуства. Това неудобство и свързаните с него недоразумения преодоляхме като я преименувахме на „Графична култура на писането”.

Развивайки се, научната дисциплина премина през качествено различни еволюционни етапи, които наложиха към задължителната дисциплина „Графична култура на писането” да бъдат добавени и избираемите – „Краснопис” и „Епистоларен графичен дизайн”, които станаха съществен и важен елемент за овладяване графичната форма на писането.

Извършеният пълен анализ на настоящия образователен модел е публикуван в списание „Педагогически алманах” през 2012 г. и от него е видно, че:

- изяснен е предметът на учебните дисциплини, които следва да дадат необходимите знания и умения на обучаваните;

- предложена е система от учебни дисциплини, които следва да осигурят комплексни знания;

- установен е баланс между учебните дисциплини предоставящи знания и умения, и е предпоставка за единение в компетенциите на обучените специалисти за нуждите на детските учебни заведения;

- извършен е сравнителен анализ на предмета на преподаваните учебни дисциплини;

- използваме педагогически стратегии на обучение, които носят в себе си интерактивни методи;

- проектиран, експериментиран и внедрен е съвременен модел на семинарни и практическите упражнения;
- студентите са усвоили знанията за възникването и развитието на писмеността и историята на шрифта;
- владеят и прилагат наученото за основните елементи на отделните букви, инструментите за писане и техните особености при писане, най-важните оптически и естетически закони;
- налице е необходимата сръчност, техническа грамотност и прецизност при изработването на практическите задачи;
- студентите правилно подбират шрифтовите форми, умело композират текста според формата и намират правилната разрядка;
- нивото на подготовка на студентите е повече от задоволително;
- няма случаи на несправяне с поставените задачи.

От дистанцията на изминалото време със сигурност можем да твърдим, че не сме сбъркали в преценките си и сме изпреварили други сродни факултети, които също виждат перспективи в развиващите функции на това изкуство. Като междинно и интегриращо звено между рисуване и писане, дисциплините „Графична култура на писането”, „Краснопис” и „Епистоларен графичен дизайн” ще са необходимата спойка за повишаване ефективността на учителския труд при подготовката на децата за писане, както и самото обучение по писане.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гостилов, Ст.* Символната или знаковата природа на детските рисунки. – Педагогически алманах, 2010.
2. *Гостилов, Ст.* Предпоставки за семиологичен анализ на рисунката като знак и някои синтагматични отношения спрямо писането. – Педагогически алманах, 2012.
3. Дисциплините осигуряващи процеса на усвояването на графичната форма на писането – цели, задачи, реализация, перспективи. – Педагогически алманах, 2012.
4. *Гостилов, Ст.* Практическата работа с широки пера в упражненията по калиграфия със студентите от специалностите „Предучилищна педагогика” и „Начална училищна педагогика”. ВВУ Долна Митрополия, Научнотематичен сборник от доклади на Научна сесия 1997 г.

ДВАДЕСЕТ ГОДИНИ ГРИЖА ЗА ГРАФИЧНАТА КУЛТУРА
НА ПИСАНЕТО НА СТУДЕНТИТЕ ОТ
ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ

СТЕФАН ГОСТИЛОВ

Резюме

Проследява се реализацията, развитието и перспективите на идеята, предложена от доц. д-р М. Каменова, за създаване на дисциплината първоначално озаглавена „Калиграфия”, а по-късно „Графична култура на писането”. Целта е да се осигури в неговата пълнота процесът на усвояването на графичната форма на писането при обучението на студентите педагози.

Ключови думи: калиграфия, калиграфско писане, шрифт, семиотика, графична култура на писането

TWENTY YEARS CARE FOR THE GRAPHIC CULTURE
OF THE WRITING OF STUDENTS FROM
PEDAGOGICAL STUDIES

STEFAN GOSTILOV

Summary

The implementation, development and prospects of the concept proposed by Dr. M. Kamenova for an establishment of a discipline originally titled “Calligraphy”, and later “Graphic culture of writing” is being traced. The aim is to provide in its fullness the process of absorption of the form of the writing in the training of student teachers.

Key words: calligraphy, calligraphy writing, type, font, semiotics, graphic culture of writing